

Επεξεργασία ιστορικών πηγών

Κατά τη βαθμολόγηση απαντήσεων σε ερωτήσεις που απαιτούν επεξεργασία ιστορικού υλικού (παραθεμάτων, εικόνων, διαγραμμμάτων, καρτών κλπ) αξιολογείται, ανάλογα με τη συγκεκριμένη κατά περίπτωση διατύπωση της ερώτησης, η ικανότητα του υποψηφίου:

- Να περιορίζει αυστηρά την απάντησή του σε όσα ζητεί η ερώτηση και να μην επεκτείνεται σε γενικόλογο συνολικό σχολιασμό ή παρουσίαση του περιεχομένου της πηγής.
- Να αντιλαμβάνεται την ακριβή σημασία των ιστορικών όρων που περιέχει η πηγή.
- Να εντοπίζει τη ζητούμενη πληροφορία και να τη συγκρίνει με την αντίστοιχη πληροφορία του σχολικού βιβλίου ή/και δεύτερης πηγής που του δίνεται προς εξέταση.
- Να εντοπίζει τις ομοιότητες και τις διαφορές αφενός ανάμεσα στο περιεχόμενο και αφετέρου ανάμεσα στην οπτική δύο ή περισσότερων πηγών.
- Να αναγνωρίζει το είδος της πηγής (ιστορικό έργο, άρθρο εφημερίδας, άρθρο/ομιλία ιστορικού προσώπου κλπ) και να εντάσσει την πληροφορία της πηγής στα ιστορικά της συμφραζόμενα.
- Να συνοψίζει επιγραμματικά τις πληροφορίες που του ζητούνται.
- Να συμπληρώνει, να υποστηρίζει ή να αντικρούει την επιχειρηματολογία της πηγής με βάση τις ιστορικές του γνώσεις από τη μελέτη του σχολικού βιβλίου.
- Να δημιουργεί ένα δικό του κείμενο, συνδυάζοντας τις πληροφορίες της πηγής ή των πηγών και τις ιστορικές του γνώσεις από τη μελέτη του σχολικού βιβλίου, το οποίο θα είναι ολοκληρωμένο (με αρχή, μέση και τέλος), θα χαρακτηρίζεται για τη συνοχή του και θα είναι σωστά δομημένο (παράγραφοι, διαρθρωτικές λέξεις/φράσεις).

Βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν κατά την επεξεργασία των παραθεμάτων:

1. Προσεκτική ανάγνωση της ερώτησης για να εντοπιστούν με ακρίβεια τα ζητούμενά της
2. Επισήμανση του σχετικού με το ερώτημα αποσπάσματος (ή των αποσπασμάτων) από το σχολικό βιβλίο.
3. Εξονυχιστική μελέτη της πηγής ή των πηγών (αν είναι περισσότερες από μία), για να επισημανθούν τα στοιχεία που θα χρησιμοποιηθούν στην απάντηση. Τα στοιχεία αυτά μπορεί να επιβεβαιώνουν την αφήγηση του βιβλίου, να τη συμπληρώνουν ή (σπανιότερα) να είναι αντίθετα με αυτήν.
4. Συνδυασμός του αποσπάσματος του σχολικού βιβλίου με τα στοιχεία της πηγής ή των πηγών* για τη συγγραφή μιας ολοκληρωμένης απάντησης.

***Προσοχή!**

Να αποφεύγεται η αυτολεξεί αντιγραφή αποσπασμάτων από τα παραθέματα. Ο υποψήφιος πρέπει να παρουσιάζει τις βασικές πληροφορίες κάθε πηγής (αυτές, εννοείται, που σχετίζονται με την ερώτηση) με δικά του λόγια.

Κατ' εξαίρεση, μπορούν να χρησιμοποιηθούν αυτούσιες μικρές φράσεις της πηγής (π.χ. ειδικοί όροι ή λόγια κάποιου προσώπου αν πρόκειται για ομιλία), πάντα μέσα σε εισαγωγικά.

ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ

A. Παράθεση

Ο υποψήφιος αναπτύσσει ξεχωριστά τις πληροφορίες της πηγής από αυτές του βιβλίου.
Η απάντηση έχει την εξής μορφή:

1. Πρόλογος (βλ. παρακάτω, Γενικές Παρατηρήσεις)
2. Κυρίως απάντηση
 - α. Πληροφορίες του βιβλίου** (διατηρείται η διάρθρωση των παραγράφων του βιβλίου)
 - β. Σχολιασμός στοιχείων πηγής/πηγών** (όχι γενικόλογος, αλλά με εστίαση στα στοιχεία που απαντούν στην ερώτηση).
 - Ξεκινάμε με **συνδεδειγμένη φράση** (ανάλογα αν η πηγή επιβεβαιώνει ή/και συμπληρώνει τις πληροφορίες του βιβλίου): π.χ. *“Σύμφωνα με τον (συγγραφέας πηγής)”/ “Όπως αναφέρεται στο (τίτλος έργου από το οποίο προέρχεται το παράθεμα) του (συγγραφέας πηγής)”/ “Όπως πληροφορούμαστε από τον (συγγραφέας πηγής)”* / *“Οι πληροφορίες που εξάγονται από το απόσπασμα του (τίτλος έργου κ’ συγγραφέα πηγής) διασαφηνίζουν...”, κ.α.*
 - Κατά την ανάπτυξη **συνδέουμε**, όπου είναι αναγκαίο, τα στοιχεία της πηγής με τις πληροφορίες του βιβλίου που έχουν παρατεθεί προηγουμένως, χρησιμοποιώντας φράσεις όπως: *«προηγουμένως έγινε λόγος για...»* / *«έχει ήδη σημειωθεί»* / *«όπως προαναφέρθηκε»*, κ.λπ.
 - Ο σχολιασμός της πηγής μπορεί να εκτείνεται σε περισσότερες της μιας παραγράφου.
 - **Αν οι πηγές είναι περισσότερες**, τις σχολιάζουμε, οπωσδήποτε, σε **χωριστές παραγράφους**.
3. Επίλογος: σύνοψη/ανακεφαλαίωση/συμπεράσματα
επισήμανση της συμφωνίας ή της ασυμφωνίας των πληροφοριών του βιβλίου και των πηγών (βλ. παρακάτω, Γενικές Παρατηρήσεις)

B. Σύνθεση

Αναφορά των σχετικών πληροφοριών του βιβλίου και παρεμβολή στοιχείων από τις πηγές, **με χρονική και λογική σειρά** (η οποία υπαγορεύει την πρόταξη κατά περίπτωση της πληροφορίας του βιβλίου ή της πηγής, καθώς και το χωρισμό της απάντησης σε παραγράφους).

Προεργασία

Δημιουργία σχεδιαγράμματος: δύο στήλες (στη μια στήλη οι πληροφορίες του βιβλίου και στην άλλη οι πληροφορίες της πηγής/των πηγών)

Συγγραφή απάντησης

Σύνθεση στηλών σχεδιαγράμματος χρησιμοποιώντας **μεταβατικές φράσεις** (π.χ. *«Σύμφωνα με τον (συγγραφέας πηγής)..., «Όπως αναφέρεται στο (τίτλος έργου από το οποίο προέρχεται το παράθεμα)...», «Ανάλογες είναι και οι πληροφορίες που καταγράφονται στο παράθεμα/στο απόσπασμα από το έργο του...», «Ο (συγγραφέας πηγής) σημειώνει ότι...»*), **για να είναι εμφανής η μετάβαση** από τις πληροφορίες του βιβλίου σε αυτές της πηγής.

Η απάντηση μπορεί έχει την εξής μορφή:

1. Πρόλογος (βλ. παρακάτω, Γενικές Παρατηρήσεις)
2. Κυρίως απάντηση
 - 1η παράγραφος
1η πληροφορία/ενότητα βιβλίου
“Σύμφωνα με του...” --> 1η σχετική πληροφορία πηγής α’
“Όπως αναφέρεται στο...” --> 1η πληροφορία πηγής β’

- 2η παράγραφος
2η πληροφορία βιβλίου κ.ο.κ. (*)

(*) Παρατήρηση: Αν κάποια στοιχεία της πηγής **δε συσχετίζονται με τις πληροφορίες του βιβλίου, αλλά σχετίζονται με την ερώτηση**, τα αναπτύσσουμε στην τελευταία παράγραφο της κυρίως απάντησης **διευκρινίζοντας** ότι πρόκειται για επιπρόσθετα δεδομένα (π.χ. «Ο (συγγραφέας πηγής) επιπλέον αναφέρει ότι...»)

3. **Επίλογος** : σύνοψη/ανακεφαλαίωση/συμπεράσματα
επισήμανση της συμφωνίας ή της ασυμφωνίας των πληροφοριών του βιβλίου και των πηγών (βλ. παρακάτω, Γενικές Παρατηρήσεις)

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΥΟ ΤΡΟΠΟΥΣ (ΠΑΡΑΘΕΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΗ)

1. Στην απάντηση μπορεί (και είναι καλό) να υπάρχει **πρόλογος** και **επίλογος**.
Πρόλογος: Γενική/εισαγωγική αναφορά στο θέμα ή πολύ σύντομη αναφορά στα γεγονότα/δεδομένα που έχουν προηγηθεί. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί και η πρώτη παράγραφος του κεφαλαίου του βιβλίου (αν είναι εισαγωγική).
Επίλογος: Γενικά συμπεράσματα που απορρέουν από το συσχετισμό των δεδομένων βιβλίου και πηγής. Μπορεί επίσης να είναι μια αναφορά στα ιστορικά δεδομένα/γεγονότα που ακολουθούν αυτά της κυρίως απάντησης.
2. Όταν τα ιστορικά παραθέματα είναι **περισσότερα από ένα**:
α. πρέπει στην απάντηση να δηλώνουμε κάθε φορά εκείνο που χρησιμοποιούμε για να σχολιάσουμε τις πληροφορίες του βιβλίου.
β. σε περίπτωση που οι πληροφορίες των παραθεμάτων είναι **παραπλήσιες**, τις ομαδοποιούμε (π.χ. «Οι πληροφορίες που εξάγονται και από τα δύο παραθέματα...», «Όπως πληροφορούμαστε τόσο από τον... όσο και από τον...»)
γ. Αν οι πληροφορίες των παραθεμάτων είναι **διαφορετικές**, επισημαίνουμε πρώτα τη σχέση τους με το σχολικό βιβλίο και στη συνέχεια τη μεταξύ τους διαφοροποίηση.
3. Αν η διατύπωση της ερώτησης περιλαμβάνει **υποερωτήματα** (α, β, γ) πρέπει η απάντηση να δομείται σε **τόσες ενότητες όσες και τα ζητούμενα** και να διακρίνονται **με σαφήνεια** (π.χ. με μια σειρά κενά) όσα γράφουμε για κάθε υποερώτημα.
4. Αποφεύγουμε το α' ενικό πρόσωπο. Η αφήγηση πρέπει να είναι τριτοπρόσωπη.

Ενδεικτική απάντηση πηγής (Το αγροτικό ζήτημα)

Θέμα

- **Αφού λάβετε υπόψη σας τις ιστορικές σας γνώσεις και τις πληροφορίες του ιστορικού παραθέματος που ακολουθεί, να παρουσιάσετε τα προβλήματα που σχετίζονταν με το ζήτημα της μεγάλης γαιοκτησίας στην Ελλάδα στα τέλη του 19^{ου} και στις αρχές του 20^{ου} αι.**

Το καθεστώς των τσιφλικιών, ιδιαίτερα στις σιτοπαραγωγικές περιοχές της Θεσσαλίας και της Μακεδονίας, είχε αποδειχθεί πολλαπλά ασύμφορο και το γεγονός αυτό ήταν εμφανές πολύ πριν από τη μεταρρυθμιστική νομοθεσία του Βενιζέλου. Η ως τότε διατήρησή του δεν είχε σχέση με την οικονομική του λειτουργικότητα, αλλά με την πολιτική ισχύ των μεγάλων γαιοκτημόνων. Οι υψηλοί προστατευτικοί δασμοί εξασφάλιζαν σ' αυτούς ακριβώς τους γαιοκτήμονες-σιτοπαραγωγούς, σε εκείνους δηλαδή που είχαν σημαντικά εμπορεύσιμα πλεονάσματα, καθεστώς μονοπωλιακών περίπου προνομίων, με αποτέλεσμα τη σταθερή αύξηση της τιμής των προϊόντων τους, τη μειωμένη παραγωγικότητα της γης τους... και τον τεχνητό πολλές φορές περιορισμό του συνόλου της σιτικής παραγωγής. Η Ελλάδα αναγκαζόταν έτσι να δαπανά σημαντικά ποσά συναλλάγματος για τις εισαγωγές ξένων σιτηρών, που αντιπροσώπευαν πριν από τον πόλεμο ποσοστό μεγαλύτερο του 40% επί της συνολικής αξίας του ελληνικού εισαγωγικού εμπορίου. Αποτέλεσμα της πολιτικής τους επιρροής εξάλλου ήταν και η εξαιρετικά χαμηλή συμμετοχή τους στα φορολογικά έσοδα του κράτους. Η αγροτική μεταρρύθμιση του 1917 συνεπώς ήταν αναγκαία, όχι μόνο για λόγους που είχαν σχέση με το ισοζύγιο του εξωτερικού εμπορίου, αλλά και σύμφωνη με τη γενικότερη λογική του αναπτυσσόμενου καπιταλιστικού τρόπου οργάνωσης της παραγωγής...

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τόμος ΙΕ σελ. 296, Εκδοτική Αθηνών.

Απάντηση

1. ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ (*)

Το ζήτημα της μεγάλης γαιοκτησίας στην Ελλάδα αποτέλεσε αιτία πολλαπλών προβλημάτων και πηγή εντάσεων από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα ως τις αρχές του 20^{ου}.

(*) *(Εναλλακτικά, μπορεί να αξιοποιηθεί η εισαγωγική παράγραφος του κεφαλαίου)*

ΚΟΡΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ

Σύνθεση πληροφοριών βιβλίου και πηγής

(Αρχικά), στον ελληνικό χώρο, το πρόβλημα της έγγειας ιδιοκτησίας δεν γνώρισε τις εντάσεις που παρατηρήθηκαν σε άλλα ευρωπαϊκά ή βαλκανικά κράτη. Η προσδευτική διανομή των εθνικών γαιών που προέκυψαν από τον επαναστατικό αγώνα του 1821-1828 δημιούργησε πλήθος αγροτών με μικρές ή μεσαίες ιδιοκτησίες. Τα λίγα εναπομείναντα «τσιφλίκια» στην Αττική και την Εύβοια δεν προκαλούσαν ιδιαίτερο πρόβλημα.

Αργότερα όμως, η διεύρυνση του ελληνικού κράτους με τα Επάνησα (1864), την Άρτα και τη Θεσσαλία (1881) έφερε στο προσκήνιο το ζήτημα της μεγάλης ιδιοκτησίας. Τα «τσιφλίκια» της Θεσσαλίας αγοράστηκαν από πλούσιους Έλληνες του εξωτερικού οι οποίοι, πέρα από το γεγονός ότι διατήρησαν τον αναχρονιστικό θεσμό των κολίγων, άσκησαν πολιτικές και κοινωνικές πιέσεις για να κερδοσκοπήσουν από την παραγωγή του σιταριού. Επιδίωξαν δηλαδή την επιβολή υψηλών δασμών στο εισαγόμενο από τη Ρωσία σιτάρι, ώστε να μπορούν να καθορίζουν όσο το δυνατόν υψηλότερες τιμές για το εγχώριο, προκαλώντας μάλιστα μερικές φορές και τεχνητές ελλείψεις.

Ανάλογες είναι και οι πληροφορίες που καταγράφονται στο απόσπασμα από την Ιστορία του Ελληνικού Έθνους. Τονίζεται η μεγάλη πολιτική επιρροή των μεγαλογαιοκτημόνων, στην οποία οφείλεται κατά κύριο λόγο η διατήρηση του «πολλαπλά ασύμφορου» καθεστώτος των τσιφλικιών ως τη δεύτερη δεκαετία του 20^{ου} αι. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται, οι τσιφλικάδες απολάμβαναν, χάρη στους προστατευτικούς δασμούς που επέβαλαν, «καθεστώς μονοπωλιακών περίπου προνομίων» στην

παραγωγή και το εμπόριο του σιταριού. Έτσι, σύμφωνα με την πηγή, είχαν τη δυνατότητα να αυξάνουν σταθερά τις τιμές των προϊόντων τους, μειώνοντας τη συνολική παραγωγή τους.

Επιπρόσθετα, ο συντάκτης της πηγής αναφέρεται στις επιπτώσεις της κερδοσκοπικής πρακτικής των μεγαλογαιοκτημόνων στην ελληνική οικονομία. Συγκεκριμένα, εξαιτίας της εσκεμμένης μείωσης της εγχώριας παραγωγής, η εισαγωγή σιτηρών ξεπερνούσε το 40% του συνόλου των ελληνικών εισαγωγών, με αποτέλεσμα η χώρα να έχει μεγάλες απώλειες σε συνάλλαγμα. Σημειώνεται επίσης ότι οι μεγαλογαιοκτήμονες πλήρωναν ελάχιστους φόρους και επομένως η συνεισφορά τους στα κρατικά έσοδα ήταν ασήμαντη.

Οι πρακτικές αυτές δημιούργησαν εντάσεις και οδήγησαν στην ψήφιση νόμων το 1907, οι οποίοι επέτρεπαν στην εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση να απαλλοτριώνει μεγάλες ιδιοκτησίες, ώστε να μπορεί να τις διανέμει σε ακτήμονες. Η εφαρμογή τους αποδείχθηκε δύσκολη υπόθεση και οι τριβές που προκλήθηκαν προκάλεσαν συγκρούσεις, η πιο σημαντική από τις οποίες έγινε στο χωριό Κιλελέρ (1910). Οι εξελίξεις προχώρησαν αργά μέχρι το τέλος των Βαλκανικών πολέμων (1913), οπότε το ζήτημα έγινε πιο περίπλοκο, καθώς μέσα στα νέα όρια της χώρας υπήρχαν πλέον και μουσουλμάνοι ιδιοκτήτες μεγάλων εκτάσεων.

ΕΠΙΛΟΓΙΚΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Το 1917 η αγροτική μεταρρύθμιση του Βενιζέλου θα συμβάλει αποφασιστικά στην κατάργηση της μεγάλης ιδιοκτησίας στην Ελλάδα. Στο κείμενο της πηγής γίνεται εμφατικά λόγος για την αναγκαιότητα της μεταρρύθμισης, όχι μόνο για τη βελτίωση του ελληνικού εμπορικού ισοζυγίου, αλλά και επειδή ανταποκρινόταν στις απαιτήσεις του «ανάπτυσσόμενου καπιταλιστικού τρόπου οργάνωσης της παραγωγής».

2. ΜΕΘΟΔΟΣ ΠΑΡΑΘΕΣΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ (*)

Το ζήτημα της μεγάλης γαιοκτησίας στην Ελλάδα αποτέλεσε αιτία πολλαπλών προβλημάτων και πηγή εντάσεων από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα ως τις αρχές του 20^{ου}.

(*) (Εναλλακτικά, μπορεί να αξιοποιηθεί η εισαγωγική παράγραφος του κεφαλαίου)

ΚΟΡΜΟΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ

A. Πληροφορίες βιβλίου

(Αρχικά), στον ελληνικό χώρο, το πρόβλημα της έγγειας ιδιοκτησίας δεν γνώρισε τις εντάσεις που παρατηρήθηκαν σε άλλα ευρωπαϊκά ή βαλκανικά κράτη. Η προσθετική διανομή των εθνικών γαιών που προέκυψαν από τον επαναστατικό αγώνα του 1821-1828 δημιούργησε πλήθος αγροτών με μικρές ή μεσαίες ιδιοκτησίες. Τα λίγα εναπομείναντα «τσιφλίκια» στην Αττική και την Εύβοια δεν προκαλούσαν ιδιαίτερο πρόβλημα. Αργότερα όμως, η διεύρυνση του ελληνικού κράτους με τα Επτάνησα (1864), την Άρτα και τη Θεσσαλία (1881) έφερε στο προσκήνιο το ζήτημα της μεγάλης ιδιοκτησίας. Τα «τσιφλίκια» της Θεσσαλίας αγοράστηκαν από πλούσιους Έλληνες του εξωτερικού οι οποίοι, πέρα από το γεγονός ότι διατήρησαν τον αναχρονιστικό θεσμό των κολίγων, άσκησαν πολιτικές και κοινωνικές πιέσεις για να κερδοσκοπήσουν από την παραγωγή του σιταριού. Επιδίωξαν δηλαδή την επιβολή υψηλών δασμών στο εισαγόμενο από τη Ρωσία σιτάρι, ώστε να μπορούν να καθορίζουν όσο το δυνατόν υψηλότερες τιμές για το εγχώριο, προκαλώντας μάλιστα μερικές φορές και τεχνητές ελλείψεις.

Οι πρακτικές αυτές δημιούργησαν εντάσεις και οδήγησαν στην ψήφιση νόμων το 1907, οι οποίοι επέτρεπαν στην εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση να απαλλοτριώνει μεγάλες ιδιοκτησίες, ώστε να μπορεί να τις διανέμει σε ακτήμονες. Η εφαρμογή τους αποδείχθηκε δύσκολη υπόθεση και οι τριβές που προκλήθηκαν προκάλεσαν συγκρούσεις, η πιο σημαντική από τις οποίες έγινε στο χωριό Κιλελέρ (1910). Οι εξελίξεις προχώρησαν αργά μέχρι το τέλος των Βαλκανικών πολέμων (1913), οπότε το ζήτημα έγινε πιο περίπλοκο, καθώς μέσα στα νέα όρια της χώρας υπήρχαν πλέον και μουσουλμάνοι ιδιοκτήτες μεγάλων εκτάσεων. Το 1917 η αγροτική μεταρρύθμιση του Βενιζέλου θα συμβάλει αποφασιστικά στην κατάργηση της μεγάλης ιδιοκτησίας στην Ελλάδα.

B. Πληροφορίες πηγής με παραπομπές στις πληροφορίες του βιβλίου

Οι πληροφορίες που εξάγονται από το απόσπασμα της Ιστορίας του Ελληνικού Έθνους

διασαφηνίζουν τα προβλήματα που συνδέονται με το ζήτημα της μεγάλης ιδιοκτησίας στην Ελλάδα μετά την ενσωμάτωση κυρίως της Άρτας και της Θεσσαλίας το 1881. Το «πολλαπλά ασύμφορο», όπως χαρακτηρίζεται στην πηγή, καθεστώς των τσιφλικιών, είχε επιπτώσεις τόσο στην επάρκεια των σιτηρών, όσο και στα οικονομικά του κράτους και διατηρούνταν μόνο εξαιτίας της μεγάλης πολιτικής δύναμης των γαιοκτημόνων (τσιφλικάδων).

Ο συντάκτης του παραθέματος αναφέρεται emphaticά στις κερδοσκοπικές τακτικές των γαιοκτημόνων, για τις οποίες έγινε λόγος προηγουμένως. Οι ιδιοκτήτες των τσιφλικιών χρησιμοποίησαν με τον καλύτερο γι' αυτούς τρόπο την οικονομική και πολιτική τους ισχύ, προκειμένου να εξασφαλίσουν προστατευτικούς δασμούς στην εισαγωγή σιτηρών και να απολαμβάνουν «καθεστώς μονοπωλιακών περιόδου προνομίων», αυξάνοντας τις τιμές των δικών τους προϊόντων. Σε συνάρτηση με όσα ήδη σημειώθηκαν για τις τεχνητές ελλείψεις που προκαλούσαν, στο κείμενο γίνεται αναφορά στον τεχνητό περιορισμό του συνόλου της σιτικής παραγωγής και επιπλέον τονίζεται η μείωση της παραγωγικότητας της γης τους.

Σε ό,τι αφορά τις συνέπειες από τις πρακτικές αυτές των γαιοκτημόνων, στο παράθεμα δίνονται επιπρόσθετα στοιχεία σε σχέση με ό,τι έχει προαναφερθεί για τις εισαγωγές σιτηρών, κυρίως από τη Ρωσία, με αυξημένες τιμές λόγω των δασμών, οι οποίες συμπαρέσυραν και τις τιμές των εγχώριων σιτηρών. Συγκεκριμένα, τα σιτηρά αποτελούσαν τουλάχιστον το 40% του συνόλου των ελληνικών εισαγωγών, με αποτέλεσμα η χώρα να έχει μεγάλες απώλειες σε συνάλλαγμα. Επιπλέον, ο συντάκτης της πηγής επισημαίνει ότι οι μεγαλογαιοκτήμονες, ασκώντας πολιτικές πιέσεις, πλήρωναν ελάχιστους φόρους και επομένως η συνεισφορά τους στα κρατικά έσοδα ήταν ασήμαντη.

ΕΠΙΛΟΓΙΚΗ ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Με βάση όλα όσα εκτέθηκαν παραπάνω συνάγεται η αναγκαιότητα της αγροτικής μεταρρύθμισης του 1917, η οποία, όπως τονίζεται στο κείμενο της πηγής, ανταποκρινόταν τόσο στο ζήτημα του εμπορικού ισοζυγίου όσο και στις απαιτήσεις του «αναπτυσσόμενου καπιταλιστικού τρόπου οργάνωσης της παραγωγής».